

ARTICULUS III.

AN IGNORANTIA TOLLAT VOLUNTARIETATEM?

§ I.

Quid et Quotuplex sit Ignorantia?

76. *Nota.* Ignorantia est carētia scientiæ seu cognitionis, vel debita, qualis est iurium scientia in iudice, et dicitur ignorantia *privativa*, vel alioqui non debita, qualis est iurium scientia in rustico, et dicitur nescientia, aut ignorantia *negativa*: si vero etiam juncta sit errori, vocatur ignorantia *prave dispositionis* vel *pravi habitus*. Præterea multiplex est Ignorantia, tum ratione *subjecti*, tum ratione *objecti*, tum ratione *actionis* quæ fit ex ignorantia: quamvis autem ad præsens institutum cum primis faciat divisionem ignorantia in *vincibilem* et *invincibilem*; de singulis tamen ea prælibabimus, quorum notitia conducit ad quæstiones hac de re Dogmaticas et Polemicas adversus Hæreticos veteres et recentiores.

77. I. Ignorantia *ratione subjecti* alia est *invincibilis*, quæ morali diligentia vinci nequit: hæc datur in homine, quando vel plane non cogitat de re, ad quam obligatur, vel saltem non cognoscit obligationem inquirendi, vel hæc etiam cognita, tamen in rei notitiam, omni adhibito medio, venire non potest. Alia *vincibilis*, quæ vinci moraliter potest ac debet. Unde hæc culpabilis, illa vero inculpabilis dicitur.

Ubi adverte: 1°. circa cogitationem de obligatione, id intelligendum esse de homine timorato: sunt enim quidam salutis ita incurii, qui plane non cogitant de sua obligatione, quæ sane ignorantia, utpote ex incuria, negligentia et nimia effusione in temporalia proveniens, invincibilis non est; cum sicut negligentia hæc vinci poterit, ita et hæc inadvertentia; est ergo voluta *indirecte* in negligentia. 2°. Circa diligentiam moralem, quæ summa esse non debet, sed mediocris saltem et seria, qualem homines timorati in simili negotio adhibere solent; quanta vero diligentia requiratur, ut ignorantia reddatur omnino invincibilis, iudicio prudentum est definiendum, pensata qualitate præcepti, personarum et actionum: major quippe requiritur in re gravi, quam levi, in homine docto, quam rudi, in re alteri damnosa etc.

Hæc autem diligentia potest omitti. 1°. Si quis, ut liberius peccet, aut excusationem prætexere possit, data opera non vult scire, quod scire et facere tenetur; et vocatur ignorantia *affectata*. 2°. Si quis nullam aut vix ullam diligentiam adhibet in veritate indaganda, et dicitur *crassa*, seu *supina*. 3°. Si quis diligentiam quidem adhibeat, non vero sufficientem, dicitur ignorantia *simplex*, *absolute vincibilis* et *levis*.

78. II. Ignorantia *ratione objecti*, alia est *juris*, qua ignoratur lex vel præceptum, ut si quis nesciat invalide contrahi matrimonium cum affine; alia *facti*, qua ignoratur factum, ut si quis legem sciens, ignoret eam, cum qua

iniit matrimonium, esse affinem; alia *pæne*, quæ versatur circa pœnam, ut si percussor Clerici nesciat huic percussioni annexam esse excommunicationem. Alia est *juris positivi*, alia *naturalis*.

79. III. Ignorantia *ratione actionis* alia est *antecedens*, quæ nullo modo est voluta, et tamen est causa volendi id quod alias non vellemus; ut si quis trajiciat hominem, quem invincibiliter putat esse feram, non occisurus, nisi ignorasset esse hominem: alia *concomitans*, quæ comitatur actionem ita ut actio fieret, quamvis abesset ignorantia, ut si quis ratus se feram occidere, occidit hostem diu ad necem quæsitum, vel maxime occisurus etiam, si illum cognovisset; in *primo* casu ignorantia saltem negative influit, removendo prohibens; in *secundo* nequidem negative, sed tantum removet notitiam inimici, quæ occisionem potius promovisset: alia *consequens*, quæ directe vel indirecte voluta et vincibilis est.

§ II.

Quæ sit Doctrina SS. AUGUSTINI et HIERONYMI de Ignorantia?

80. *Nota.* Circa ignorantiam variarunt PELAGIANI: qui primum scientiam legis tribuebant omnibus, etiam fœminis, ut patet ex HIERON. epist. ad CRESIPH. et L. 1. Dial. *advers. Pelag.* Deinde admiserunt, dari ignorantiam, ut constat ex Conc. DIOSPOL. et S. AUG. plurimis in locis. Aliquando ignorantiam sive juris, sive facti vincibilem, modo non sit crassa et affectata, excusabant a peccato; AUG. L. de *gest. Pelag.* c. 39. Aliquando dicebant peccatum; idem L. 6. cont. *Julian.* c. 1. et L. de *nat. et grat.* c. 17. Invincibilem autem ignorantiam adeo eximebant ab omni specie peccati, ut eam stare etiam dixerint cum perfectione justitiæ, et perfectam ignorantiam etiam justitiam vocarent, ut patet ex S. AUG. L. 3. cont. *Julian.* c. 19.

81. I. Contra hos errores S. AUGUSTINUS, maxime vero occasione textus PAULI: *Velle quidem mihi adjacet, perficere autem non invenio*; distinguit inter *facere* justitiam et *perficere* justitiam; ad quam distinctionem explicandam, adducit pro utroque duo præcepta negativa, et duo affirmativa: negativorum unum est, *post concupiscentias tuas non eas*; et qui hoc implet, facit justitiam: alterum est, *non concupisces*; et qui hoc implet, perficit justitiam; implet autem primum, qui non consentit, sed resistit concupiscentiæ: secundum implet, qui non sentit, et ne habet quidem concupiscentiam. Affirmativorum alterum est de amando Deo, alterum de amando Deo *ex toto corde, tota mente, tota anima*: quod postremum explicatur a S. AUGUSTINO, dum in mente non est ignorantia, in corde non est concupiscentia, in anima nulla repugnantia. Ita L. de *spir. et lit.* c. 36. L. de *nat. et gr.* c. 62. Tr. 41. in *Joan.* et L. de *perf. justit.* c. 11.

82. II. SS. AUGUSTINUS et HIERONYMUS, quamvis pluribus in locis ignorantiam sive facti sive juris excusarent a peccato formali, seu contra actionem justitiæ; sine ullo tamen discrimine vincibilis aut invincibilis, omnem ignorantiam docebant esse *peccatum materiale*, seu contra perfectionem justitiæ, atque hinc, ob ignorantias sive juris sive facti in vita humana occurrentes,

negabant hominem esse posse sine peccato, et habere perfectionem justitiæ. Ignorantiam omnem esse peccatum, asseruit S. AUGUSTINUS L. 1. de pecc. mer. c. 36. *An nullum est ignorantia malum, et ideo purgandum?* L. de gest. Pelag. c. 18. *Cum in Lege sacrificia pro ignorantia, sicut pro peccato offerantur.* S. HIER. L. 1. Dial. adv. Pelag. *Nunc mihi latissima Scripturarum spatia peragrandia sunt, ut doceam, errorem et ignorantiam esse peccatum.* Et L. 2. ibid. CRITOBULUS ait: *Da testimonium Novi Instrumenti, ubi error et ignorantia et impossibilitas mandati teneatur in crimine.* Respondit ATTICUS: *Unum proferam, cui certe contradicere non poteris: producto autem loco PAULI ad Roman. 7. 45. de motu concupiscentiæ, locum illum ad ignorantiam reducit: Quod enim operor, non cognosco.*

83. III. Omnem speciem ignorantia, sive juris sive facti, vincibilem vel invincibilem, esse peccata ejusmodi, juxta hos PP. declaratur exemplis, quæ tanquam ignorantia peccata afferunt. AUGUSTINUS quidem refert plerumque ignorantiam infantium: HIERONYMUS sub finem Dial. 1. adv. Pelag. ignorantiam JACOBI putantis JOSEPHUM mortuum, SAMUELIS errantis et nescientis destinatum e filiis ISAI ad regnum, JONATHÆ nescientis mandatum patris, committentis homicidium casuale, populi ignorantis peccatum ACHAN, AHLÆ non agnoscentis uxorem JEROBOAM. Ratio assertorum erat 1°. quia in Scriptura ignorantia etiam dicitur peccatum, et pro ea sacrificium fit: 2°. Quia repugnat præcepto affirmativo, diligendi DEUM ex tota mente, quod exigit plene perfecteque cognosci DEUM, ut dilectio DEI huic cognitioni commensuretur; juxta AUG. L. de spir. et lit. c. 36. 3°. Quia est defectus quidam a justitia originaria et perfectione justitiæ, ad quam conari debemus, et PELAGIANI putabant pertinere hominem posse in hac vita.

84. IV. Ex hac doctrina inferebant LUTHERUS et CALVINUS, omnem ignorantiam, sicut et concupiscentiam, esse peccatum formale et culpam; errore orto ex distinctione non adhibita inter peccatum contra actionem et perfectionem justitiæ. JANSENIUS autem distinctione facta inter ignorantiam invincibilem juris naturalis et juris positivi, priorem culpæ subjecit, posteriorem ab ea exemit, eo quod prior haberet ortum suum ex peccato originali, non item posterior. Sed aberravit etiam hic a mente SS. DOCTORUM, omnem omnino ignorantiam sine facto discrimine subjicientium peccato duntaxat materiali, et contra perfectionem justitiæ; nec tenet ratio, quia ignorantia juris positivi etiam oritur ex peccato originali: quia enim peccavimus, obscurata est mens nostra, et voluntas infirmata; ut mens sciret quid agendum sit, et voluntas ad agendum urgeretur, lex postmodum erat ferenda a legislatore, qui tanquam communitatis mens est, et minis ac pœnis actio urgenda; unde sicut lex positiva, sic et ignorantia legis a peccato originali deducitur.

§ III.

An Ignorantia Vincibilis excuset a peccato?

85. Nota. Sicut omne voluntarium supponit cognitionem sub ea ratione, sub qua est voluntarium, ita peccatum etiam ex ignorantia vincibili, ut sit voluntarium, requirit aliquam advertentiam ad legem DEI, vel malitiam ob-

jecti, saltem ita ut formidet ac suspicetur operans, suam actionem esse malam, et tamen negligat ulterius indagare veritatem. Sanè nec malitia actionis potest esse voluntaria, si desit omnis cognitio malitiæ; nec ignorantia vincibilis ab invicibili reipsa differt, si nulla utrinque advertentia requiratur; ut ergo ignorantia theologice vincibilis ac culpabilis sit, debet dari potentia proxima illam vincendi ac deponendi: hæc autem dari non potest sine ulla advertentia ad legem DEI, vel ad malitiam objecti, cum nullus detur finis aut motivum prudens in veritatem indagandi. Ita contra GALLOS et BELGAS quosdam rigidiores sentiebat communis VETERUM doctrina; inde

86. Dico. Ignorantia Vincibilis non excusat simpliciter a peccato.

Prob. Qui vult causam, quam potest ac debet impedire, vult in illa effectum ejusdem: sed qui peccat ex ignorantia vincibili, vult causam peccati, scilicet ignorantiam, quam potest ac debet impedire seu deponere; ergo vult peccatum. Hinc illa DAVIDIS ad DEUM supplicatio: *Ignorantias meas ne memineris, Domine.* Psal. 24. 7.

Dixi: non simpliciter excusat, quia operans ex tali ignorantia sic affectus esse supponitur, ut hæc seclusa non ageret: aut saltem quia, quod fit ex ignorantia, modo non sit affectata, est tantum in causa voluntarium, et ordinarie secundum quid involuntarium, proin magis venia dignum. Si vero ignorantia sit affectata, potius adauget peccatum, dicente ad DEUM peccatore: *Recede a nobis: scientiam viarum tuarum nolumus,* Job. 21. 14. nam ideo affectatur ignorantia, ut peccari possit liberius; itaque actio mala, quæ ardentius quæritur, magis fit voluntaria, majusque peccatum.

Si ais 1°. Si vincibilis ignorantia non excusat a peccato, ergo qui judicat esse præceptum, quod est reipsa prohibitum, e. g. mentiri ad servandam vitam innocentis, peccat, tum mentiendo, cum ignorantia vincibilis non excuset a peccato, tum non mentiendo, quia agit contra conscientiam: atqui hoc dici non potest; ergo.

R. N. min. Nam mentiendo, voluntarie facit aliquid in se illicitum, et non mentiendo, amplectitur malum qua tale cognitum; hinc deponi debet error, aut saltem per dolorem retractari ignorantia, si deponi non amplius possit, et sic evadet invincibilis. Idem peccat, qui ita judicat aliquid esse licitum, quod est prohibitum, e. g. serviliter operari die festo: non item, qui aut judicat aliquid esse præceptum, quod revera tantum est licitum, e. g. vovere castitatem, aut illud tantum esse licitum, quod tamen est præceptum, e. g. jejunare in feriis 4. temporum: nam in primo nulli se periculo peccandi exponit vovens, et in secundo nullam legem violat jejunans.

Si ais 2°. Ad peccatum ex ignorantia vincibili saltem non requiritur advertentia ad objecti malitiam, vel ad legem DEI: 1°. Quia sufficit cognitio de commodo vel incommodo actionis: 2°. Ignorantia redditur vincibilis præcise per peccatum grave præcedens: 3°. Peccari contra legem potest, quin actualiter de illa cogitetur, uti patet in eo qui, ob neglectum Sacrum aut concionem, ignorans esse diem jejunii, carnes comedit: 4°. Quia sæpe deponi potest ignorantia, si modo melius inquireretur; ergo per hoc satis est culpabilis, quamvis prædicta advertentia non detur.

R. N. 4. Nam ex 1°. sequitur nullam dari ignorantiam invincibilem, cum semper et in omni actione cognoscatur utilitas aut delectabilitas actionis;

ergo ut sit *theologicè vincibilis*, cognosci etiam debet malitia objecti, aut legis prohibentis existentia. Neque obstat hæc a SORBONA damnata propositio: *Nunquam peccatur, nisi prævia peccati cognitione actus illustretur, et ejus vitandi desiderio exstimuletur*: loquitur enim de clara et actuali cognitione et advertentia; nec nos terret censura ultra Sequanam non fulminans. Ex 2°. sequitur, quod nullus peccator licite operari possit juxta sententiam minus tutam, licet probabilissimam, quod in propositione tertia damnavit ALEX. VIII. 3um. D. Quin actualiter cogitetur de lege, quando actus ponitur Tr. Quando ignorantia fuit voluntarie admissa N. Si modo antecedenter adverteris ignorantiam et obligationem inquirendi, id jam sufficit ad culpam. 4um. D. Deponi potest proxime N. Remote et absolute C. Sed si hoc vel illud occurreret, si specialiter DEUS illustraret, si hæc vel illæ circumstantiæ forent, quælibet ignorantia vinci posset; hoc ergo non sufficit ad ignorantiam in sensu *moralis* et *theologico* vincibilem: alioqui Sacerdos, qui nec habet, nec habere potest Breviarium, adhuc peccabit non recitando Breviarium, quod saltem absolute et in aliis circumstantiis, in quibus illud ad manus esset, recitare posset.

Si ais 3°. JUDÆI occidendo APOSTOLOS putabant obsequium se præstare DEO; neutiquam ergo ad malitiam objecti advertebant: et tamen peccarunt ex ignorantia vincibili. Ad hæc si ad ignorantiam invincibilem requiritur advertentia, omnis ignorantia DEI esset vincibilis: id quod ALEX. VIII. damnavit: vel enim infidelis advertit obligationem inquirendi, et jam non ignorat DEUM, de quo actu cogitat; vel non advertit, et ignorantia est invincibilis. Demum nulla essent *peccata occulta*, cum omne peccatum etiam ex ignorantia fiat cum advertentia.

R. Ad 1um. D. Putabant, vincibiliter ac culpabiliter, se obsequium præstare DEO C. Invincibiliter ac inculpabiliter N. Ex tot ac tantis APOSTOLORUM prodigiis, ex tam eximia vitæ ac doctrinæ sanctitate, deponi facile poterat ignorantia JUDÆORUM, et cognosci APOSTOLORUM injusta occisio. Ad 2um. D. Non ignorat DEUM, de quo actu cogitat, affirmando existentiam DEI C. Solum quomodocumque DEUM representando N. Cogitas de numero stellarum pari vel impari, adhuc tamen ignoras sintne pares vel impares numero. Attamen ut ignorantia sit vincibilis, sufficere potest simplex objecti representatio in ethnico, v. g. hæc: si est DEUS, vult a me inquiri: facit enim infidelis sic illustratum vincibiliter ac culpabiliter DEUM ignorare, si negligat eum inquirere. Ad 3um. D. Nulla forent peccata occulta, hoc est, quæ sine omni advertentia commissa sint C. Peccata occulta, hoc est, quæ cum sufficienti quidem advertentia commissa, nostram dein memoriam fugiunt N. Nec mirum actus internos, quorum plura millia in dies elicit mens nostra, plerosque memoria postmodum excidere, cum id non raro actionibus externis sat crassis eveniat.

§ IV.

An Ignorantia Invincibilis excuset a peccato?

87. Nota I. Dari ignorantiam *facti* et *juris positivi*, saltem circa ea quæ in hac providentia non sunt medium necessarium ad salutem; eamque, si *invincibilis* et *antecedens* sit, excusare a peccato formali, ipsi etiam HETEROÐOXI facile admittunt; negant vero LUTH., CALV., BAIUS, SINNICHIUS, JANSE-

NIUS, et plures alii horum sequaces, vel quod dari possit, vel quod a peccato excuset ignorantia *juris naturalis*, eo quod hæc, licet in se invincibilis, vincibilis tamen fuerit ac voluntaria in radice, id est, in peccato originali, cujus sit pœna. Sed communis PP. ac TT. sententia est, dari posse hanc ignorantiam, non quidem quoad prima et universalissima principia, aut conclusiones eorum proximas, sed saltem quoad magis remotas: id quod satis patet, tum in pueris et rudibus, qui peccata subin gravissima committunt contra legem naturalem, quin suspicentur malum, donec a confessario moneantur; tum in viris doctissimis ac sanctissimis, qui sæpe circa ea quæ sint jure naturali præcepta vel prohibita, assertiones contradictorias tradiderunt. Sane ab ALEX. VII. et INNOC. XI. damnatæ sunt complures propositiones tanquam juri naturali contrariæ, quamvis antehac a magni nominis DD. traditæ ceu juri naturali conformes.

88. Nota II. Circa quæstionem hanc, uti et sequentes de libertate arbitrii, damnatæ sunt Propositiones:

1°. A PIO V., GREG. XIII. et URBANO VIII. inter *Baianas*: 39. *Quod voluntarie fit; etiamsi necessario fiat, libere tamen fit*: 46. *Ad rationem et definitionem peccati non pertinet voluntarium*: 66. *Sola violentia repugnat libertati hominis naturali*: 67. *Homo peccat etiam damnabiliter in eo quod necessario facit*: 68. *Infidelitas pure negativa, in iis quibus CHRISTUS non est prædicatus, peccatum est*.

2°. Ab INNOC. X. et ALEX. VII. tertia JANSENI. *Ad merendum et demerendum in statu naturæ lapsæ non requiritur in homine libertas a necessitate, sed sufficit libertas a coactione*.

3°. Ab ALEX. VIII. hæc ordine 1^a. *In statu naturæ lapsæ ad peccatum mortale et demeritum sufficit illa libertas, qua voluntarium ac liberum fuit in causa sua, peccato originali, et voluntate ADAMI peccantis*: et 2^a. *Tametsi detur ignorantia invincibilis juris naturalis, hæc in statu naturæ lapsæ operantem ex ipsa non excusat a peccato formali*. His prænotatis

89. Dico I. Ignorantia invincibilis Juris positivi Divini, excusat a peccato.

Prob. 1°. EX CHRISTI verbis Joann. 15. 22. *Si non venissem, et locutus fuisset eis, peccatum, infidelitatis, non haberent: nunc autem excusationem non habent*; in quæ verba S. AUG. Tr. 89. in *Joan.* scribit, JUDÆOS, si CHRISTUS non venisset, *excusationem* habituros fuisse, non de omni peccato suo, sed de hoc peccato, quo in CHRISTUM non crediderunt.

2°. Ex Prop. 68. BAII damnata.

3°. Ex *ratione*: quia, ut malitia actus sit imputabilis, debet esse voluntaria, juxta Prop. 46. BAII damnatam: atqui malitia actus ex ignorantia invincibili procedentis non potest dici voluntaria, tum quia nihil est volitum, quin præcognitum, tum quia laborans ignorantia invincibili inculpabiliter caret illa notitia; ergo imputari ad peccatum non potest. Atque in his ipse JANSENIUS fere nobiscum sentit. Dari autem ejusmodi ignorantiam posse, tenet hodie opinio communissima, cum ipsi docti de quibusdam legibus divinis adhuc controvertant, multi non habeant occasionem omnia ista præcepta discendi, multi obscuriora satis penetrare non possint etc.

90. *Dico II.* Ignorantia invincibilis etiam Juris Nat. excusat a peccato.

Prob. 1°. Gentiles ad Rom. 1. 21. dicuntur inexcusabiles, quia cum cognovissent DEUM, non sicut DEUM glorificaverunt; ergo si forte invincibiliter DEUM non cognovissent, fuissent a culpa excusabiles. Ita infert ANGELICUS DOCTOR Lect. 7. in hunc locum. 2°. Ex Propp. 1. et 2. ab ALEX. VIII. item ex Propp. 46. et 68. a Pio V. damnatis. 3°. Ex CONC. TRID. verbis: DEUS impossibilia non jubet: quæ autem DEUS juxta JANSENIUM præcipit, quamvis invincibiliter ignorata, physice vitari non possunt. 4°. Ex AUG. in quo plurimum, at perperam confidunt JANSENIANI: nam L. 2. de anim. c. 12. inquit: Dicere, peccare sine voluntate, magnum deliramentum est, et peccati reum teneri quemquam, quia non fecit, quod facere non potuit, summæ iniquitatis est. L. de ver. Relig. c. 14. ait: Usque adeo peccatum voluntarium est malum, ut nullo modo sit peccatum, si non sit voluntarium: et hoc quidem manifestum est, ut nulla hinc Doctorum paucitas, nulla indoctorum turba dissentiat. L. 3. de lib. arbit. c. 17. Non est, cui recte imputetur peccatum, nisi volenti. et c. 18. Quis peccat in eo, quod non invito cavere potest? et c. 18. Non tibi deputatur ad culpam, quod invito ignoras, sed quod negligis querere, quod ignoras. Tr. 89. in Joan. eos, qui nihil unquam audierunt de CHRISTO, legem positivam Divinam invincibiliter ignorantes excusat a culpa, quia nec contempserunt, nec restiterunt voci CHRISTI, sed sincere dicere possunt: non vidimus, non audivimus. Verum qui legem naturalem invincibiliter ignoratam violant, nec ipsi legem contempserunt, quam invito ignorant; ergo juxta AUG. ignorantia invincibilis juris naturalis pariter a peccato excusat.

Conf. 1°. Omne peccatum formale debet esse voluntarium, vel in se, vel saltem in causa peccanti libera, cum sine voluntario non possit esse liberum, nec sine libero peccatum; hinc recte ait S. THOM. 1. 2. q. 76. a. 3. Ignorantia, quæ est causa actus, quia causat involuntarium, de se habet, quod excuset a peccato, eo quod voluntarium est de ratione peccati: quod autem est invincibiliter ignoratum, non est voluntarium; ergo. 2°. Rudis invincibiliter putans, sibi mentiendum esse ad servandam innocentis vitam, peccaret necessario, quia si non mentiatur, agit contra conscientiam: si mentiatur, contra legem naturalem, quamvis omnino ignoratam: atqui hoc dici non potest, ex Propp. 67. BAIL, et 3. JANSENI; ergo. 3°. Motus omnes indeliberati concupiscentiæ, etiam qui nulla data causa in somno exsurgunt, imputabiles erunt ad peccatum, quia in peccato originali nobis voluntarii. 4°. DEUS in pœnam peccati originalis privans necessaria cognitione legis, juxta JANSENIUM fieret tyrannus, cum nihilominus juberet vitare ea, quæ nullo modo cognita vitare ceu prohibita, possibile non est. Demum, quæ de ignorantia invincibili antecedenti dicta sunt, eadem cum proportione concomitanti accommoda.

91. *Obj. I. ex Script.* JUDÆI CHRISTUM crucifigendo gravissime peccaverunt; attamen 1^a. Cor. 2. 8. ait APOSTOLUS: Si cognovissent, nunquam Dominum gloriæ crucifixissent, ergo ignorantia invincibilis non excusat a peccato. *Conf.* JUDÆI ignorabant invincibiliter concupiscentiam esse peccatum, et peccarunt tamen concupiscendo; ergo.

R. D. A. Gravissime peccaverunt, quamvis invincibiliter ignorarent CHRISTUM esse MESSIAM N. Quia illorum ignorantia fuit vincibilis ac culpabilis C.

Joan. 5. 46. dixit CHRISTUS JUDÆIS: Si crederetis MOYSE, crederetis forsitan et mihi: de me enim ille scripsit; facile igitur poterant JUDÆI ex PROPHETIS et miraculis CHRISTUM cognoscere. Ad vero APOSTOLUS intendit, quod Dominum gloriæ non crucifixissent, si eum clare cognovissent. Ad *Conf.* dico, APOSTOLUM ad Rom. 7. nec verbulo innuere ignorantiam invincibilem: Quis enim ignoret, homicidium, adulterium, furtum, et omnem concupiscentiam esse malum, ait S. HIER. epist. 151.

Inst. 1. Psal. 24. 7. orat DAVID: Delicta juventutis meæ et ignorantias meas ne memineris, Domine! Proverb. 14. 22. dicitur: Errant, qui operantur malum; unde etiam omnis peccans dicitur ignorans. Luc. 23. 34. ait CHRISTUS: Pater! dimitte illis, non enim sciunt, quid faciunt. 1^a. Tim. 1. 13. dicit APOSTOLUS: Misericordiam DEI consecutus sum, quia ignorans feci. Luc. 12. 48. dicitur: Servus, qui non cognovit voluntatem domini sui, et digna plagis fecit, vapulabit paucis; ergo ignorantia invincibilis non excusat a peccato.

R. 1. Adversus hæc et alia hujusmodi objecta urget fere semper illa retorsio de ignorantia juris etiam positivi, et invincibili quidem.

R. 2. Ad 1. N. C. Nam DAVID homo fuit, et ex illorum numero, de quibus Jacob. 3. 2.: In multis offendimus omnes; ergo sicut per delicta juventutis in DAVIDE non intelliguntur tantum facta ante septennium: ita et per ignorantias, non tantum invincibiles, sed vel maxime vincibiles circa dicta et facta suorum filiorum; AMMONIS, ABSALONIS ET ADONLE denotantur, quæ cadere in virum secundum COR DEI non minus poterant, ac peccata quædam gravia. Ad 2. D. Errant, qui operantur iniquitatem, semper practice per hoc, quod ita operantur, ac si nescirent, quid facto opus sit C. Errant semper formaliter ac speculative ita, ut ignorent aut non advertant ad legis obligationem, et malitiam objecti N. Nam sæpe vident meliora, probantque, et deteriora sequuntur. Ad 3. et 4. R. Crucifixorum CHRISTI ac PAULI ignorantia fuit vincibilis, adeoque peccatum. Ad 5. D. Servus ignorans vapulabit paucis respective, quia mitius punietur, quam qui majorem de voluntate domini sui cognitionem, atque plus talentorum habuit et neglexit C. Absolute paucis N. Quippe servi illius ignorantia fuit vincibilis, de qua S. AUG. L. de grat. et lib. c. 3. Nec ideo confugiendum est ad ignorantiam tenebrus, ut in eis quisque requirat excusationem: aliud enim est, nescisse, aliud scire noluisse; voluntas quippe in eo arguitur, de quo dicitur Psalm. 35. 4. Noluit intelligere, ut bene ageret; paucis tamen vapulabit, quia peccans ex ignorantia etiam vincibili non affectata, minus voluntarie peccat, quam peccans scienter et ex mera malitia.

Inst. 2. Gen. 20. 3. DEUS occidere voluit ABIMELECH, quia tulit SARAM, quam tamen invincibiliter ignorabat, esse uxorem ABRAHE. 1. Reg. 14. 44. JONATHAS damnatur ad mortem ob pauillum mellis gustatum contra præceptum patris ignoratum. In Lege Mos. offerebantur sacrificia pro ignorantia populi, de qua dicitur Num. 15. 25. Quoniam non sponte peccaverunt; ergo ignorantia etiam invincibilis non excusat a peccato.

R. 1. Redit hic retorsio de ignorantia facti et juris positivi.

R. 2. N. C. Nam 1°. ABIMELECHI factum vocat S. AUG. quantumcumque peccatum: non enim satis inquisivit, an SARA sit uxor ABRAHE, ut vult ABULENS.; vel ut explicat MENOCHUS, quia tulit invitam, non attentando adulte-